

De invloed van vader-dochter relaties op het liefdesleven van een meisje in adolescentie

Lucinda M. Versteijlen

ANR: 400193

Begeleider: Evi de Cock, MSc

Bachelorthesis Psychologie en Gezondheid

Departement Psychologie en Gezondheid

Ontwikkelingspsychologie

Universiteit van Tilburg

Aantal woorden: 5354

Abstract

Middels literatuuronderzoek is geprobeerd inzicht te verwerven in vader-dochterrelaties, met een focus op het effect hiervan op romantische relaties van adolescente vrouwen. De vader-dochter relatie is er een die in de literatuur vaak verwaarloosd wordt, doorgaans gaat de aandacht naar moeder-dochter of vader-zoon relaties. De vader-figuur blijkt echter significante invloed te hebben op de kwaliteit van romantische relaties bij een meisje en de seksuele attitudes die een meisje ontwikkelt en seksueel gedrag dat een meisje vertoont. De invloed van de vader is op een aantal gebieden zelfs groter dan de invloed van de moeder of blijft op langere termijn doorwerken. Meisjes die een hechte band ervaren met hun vader hebben over het algemeen kwalitatief betere relaties; hebben meer liefhebbende partners; ervaren meer verbondenheid met hun romantische partner; vertonen minder riskant seksueel gedrag; zijn seksueel minder actief; en hebben een minder goedkeurende attitude tegenover seks zonder verplichtingen.

De invloed van vader-dochter relaties op het liefdesleven van een meisje in adolescentie

Het is evident dat er verschillen bestaan tussen mannen en vrouwen. Het is dan ook te kort door de bocht om te zeggen dat moeders hetzelfde zijn als vaders, of dat zoons hetzelfde zijn als dochters. Bem (1981) stelde in haar Gender Schema Theory dat jongens en meisjes zich gedragen zoals van hen verwacht wordt aan de hand van ‘gedragsschema’s’ die door de samenleving aan hen worden opgedragen. Zij benadrukt dan ook dat in de interactie van ouders met hun kinderen verschillen waar te nemen zijn tussen zowel vader en moeder als zoon en dochter, waarbij sprake is van een gecombineerd effect van geslacht (effect van geslacht van het kind gecombineerd met het effect van geslacht van de ouder) (Bem, 1985; beschreven in Russell & Saebell, 1997). Russell en Saebel (1997) wilden nagaan of dit klopte en daarvoor maakten zij onderscheid tussen vier ‘dyads’, namelijk de vader-zoon, moeder-zoon, vader-dochter en de moeder-dochter relatie en aan de hand van beschikbare literatuur en theorieën die zij kritisch evalueerden, bekeken zij of er wel daadwerkelijk gesproken kan worden van een onderscheid. Zij vonden redelijke ondersteuning voor de claim dat er van vier verschillende soorten relaties sprake is, al zijn er veel gemengde bewijzen hiervoor te vinden. De dyads konden bijvoorbeeld verschillen op mate van verbondenheid en de diversiteit aan activiteiten die samen ondernomen worden. Voor dit artikel is gekozen voor een focus op de vader-dochter relatie, omdat deze dyad in de literatuur het meest verwaarloosd is. Voorgaand onderzoek is vooral gericht op moeder-dochter relaties en vader-zoon relaties. Veel onderzoekers lijken ervan uit te gaan dat het belang van een vaderfiguur in het leven van een adolescente vrouw minder is dan het belang van een moeder en wordt daarom vaak over het hoofd gezien. Of deze aanname terecht is, is echter nog niet als dusdanig gebleken.

Wanneer in dit artikel gesproken wordt over ‘relaties’ tussen ouder en kind wordt niet bedoeld op opvoedingsstrategieën, maar op bi-directionele interacties tussen ouder en kind. Collins en Russell (1991) definieerden deze bi-directionele ouder-kind relaties aan de hand van drie componenten: interacties (inhoudelijk, frequentie en structuur), affect bij de interacties en cognitieve staat (hoe wordt de ander gezien en hoe wordt de relatie gezien ten opzichte van een ideale situatie).

Onderscheid tussen geslachten

Wanneer men moeder-kind relaties vergelijkt met vader-kind relaties ziet men een aantal verschillen. Vader-kind relaties zijn eerder gericht op prestaties en het leren van

vaardigheden en minder op zorg en intimiteit. Wanneer kinderen in de overgang komen van kindertijd naar pubertijd, lijdt de moeder-kind relatie daar doorgaans het meest onder (Collins & Russell, 1991). Deze relatie krijgt het meeste te verduren als het gaat om conflicten en verwardheid en in deze relatie is het contrast groter tussen de afhankelijkheid van moeder in de vroegere kindertijd en de zelfstandigheid in de adolescentie. Verschillen tussen geslachten wordt niet alleen gevonden bij moeders tegenover vaders, maar ook bij dochters tegenover zoons. Onderzoek van Feldman et al. (1998; beschreven in Scharf & Mayseless, 2008) suggereerde dat meisjes mogelijk meer beïnvloed worden door hun relatie met hun ouders dan jongens.

Gebroken gezinssituatie en seksuele ontwikkeling

De situatie waarin een meisje opgroeit kan bepalend zijn voor een aantal belangrijke aspecten van de ontwikkeling. Een gebroken gezinssituatie bijvoorbeeld wordt geassocieerd met een aantal ontwikkelingen in het leven van een meisje. Zo zou een meisje van gescheiden ouders ruim vier keer zoveel kans hebben om op jongere leeftijd voor het eerst geslachtsgemeenschap te hebben. Ook zouden zij gemiddeld meer seksuele partners en twee en een half keer zoveel kans hebben op een vroegtijdige zwangerschap vergeleken met meisjes afkomstig uit gezinnen waarbij de ouders bij elkaar zijn. Ook de eerste menstruatie vindt op jongere leeftijd plaats. De kans op deze gebeurtenissen is groter naarmate echtscheiding plaats vond wanneer het meisje op jongere leeftijd was. Meisjes die na een echtscheiding bij hun vader wonen hebben een hogere kans op een vroegtijdige zwangerschap dan meisjes die na een echtscheiding bij hun moeder wonen (Quinlan, 2003). Ook Kim, Smith en Palermi (1997) vonden dat een ongelukkig huwelijk tijdens de vroege ontwikkeling van een meisje (van geboorte tot 11 jarige leeftijd) geassocieerd is met een eerdere eerste menstruatie. Eerdere menstruatie was volgens hun onderzoek ook geassocieerd met afwijzing door hun vader in de periode van geboorte tot 11 jarige leeftijd; conflict met de moeder in deze leeftijdsperiode en minder emotionele verbondenheid met de moeder. Meer conflict met de moeder was ook geassocieerd met meer romantischer partners, meer seksuele partners en beginnen met daten op jongere leeftijd. Grotere onafhankelijkheid van de vader in de leeftijdsperiode van 8 tot 11 jaar was geassocieerd met meer seksuele partners.

Afwezigheid van de vader en seksuele ontwikkeling

Het belang van een vader-figuur voor de ontwikkeling van een adolescent kan het beste worden geïllustreerd door te kijken naar de effecten van afwezigheid van een vader-

figuur. Ellis et al. (2003) hebben longitudinaal onderzoek gedaan naar het effect van vader afwezigheid op leeftijd van eerste seksuele activiteit bij meisjes en tienerzwangerschappen. Zij vonden dat meisjes waarbij de biologische vader afwezig was voor hun zesde jaar het vroegst seksueel actief waren, gevolgd door meisjes waarbij de vader het gezin verliet toen zij tussen de zes en dertien jaar oud waren. Meisjes waarbij de vader aanwezig was waren op latere leeftijd voor het eerst seksueel actief. Voor tienerzwangerschappen vonden zij hetzelfde patroon. Andere factoren die geassocieerd werden met afwezigheid van de vader en vroegtijdige zwangerschappen en seksuele activiteit waren een lagere SES, meer stress in de familie situatie, slechtere familierelaties en kwalitatief lagere investering vanuit de ouders. Wanneer gecontroleerd werd voor deze factoren was nog steeds het verband te zien tussen afwezigheid van de vader en vroege seksuele activiteit en tienerzwangerschappen. Daar tegenover staat dat onderzoek van Ellis et al. (1999) uitwees dat een goede, liefdevolle relatie met de vader negatief gecorreleerd is met seksuele maturatie. Ofwel: meisjes die een goede band hebben met hun vader beginnen later met hun seksuele ontwikkeling. Deze relatie is sterker voor de vader-dochter band dan voor de moeder-dochter band. Aanwezigheid van een vader lijkt dus een erg belangrijke factor te zijn voor de ontwikkeling van de seksuele volwassenheid van een meisje. In hoeverre is het ook een belangrijke factor voor het ontwikkelen van intieme, emotionele relaties met een partner?

Het ontwikkelen van romantische relaties

Meisjes beginnen gemiddeld op hun vijftiende met intensiever contact met personen waarmee ze romantische intenties hebben ('daten'). De leeftijd waarop meisjes beginnen met daten is positief gecorreleerd met de leeftijd waarop meisjes voor het eerst geslachtsgemeenschap hebben. De gemiddelde leeftijd hiervoor is zestien jaar (Phinney et al. 1990) en volgens Rosenthal et al. (1997) was nieuwsgierigheid hier de belangrijkste reden voor, op een gedeelte plek met aangetrokken voelen tot de partner. In deze periode van de ontwikkeling hebben meisjes hun eerste romantische relaties en ontwikkelen ze attitudes jegens seks en relaties. Al met al een kritische periode in de seksuele ontwikkeling van een meisje waarbij het interessant is om te kijken naar factoren die deze ontwikkeling beïnvloeden.

Huidige artikel

In dit artikel zal daarom gekeken worden naar de invloed van de vader-dochter relatie op een aantal aspecten van het liefdesleven van een adolescente vrouw. Hierbij zal worden

ingegaan op de invloed van de vader-dochter relatie op de kwaliteit van romantische relaties; en de invloed van de vader-dochter relatie op seksuele attitudes en seksueel gedrag.

Methode

Middels een literatuurstudie is voor deze thesis informatie en inzicht verworven betreffende de complexiteit van de vader-dochter relatie en de effecten hiervan op het liefdesleven van een adolescente vrouw. Literatuur werd verkregen via de bibliotheek van de Universiteit van Tilburg met behulp van de zoekmachines Science Direct, PsycARTICLES, PsycINFO. Gebruikte zoektermen hierbij waren 'father daughter relation', 'adolescence partner choice parents', 'adolescence dating first', 'adolescence dating', 'sexual development girl', 'puberty onset', 'development romantic relation'. In elk van de zoekmachines werden alle termen geprobeerd. In PsycINFO en PsycARTICLES werden ook nog zoektermen gecombineerd, met behulp van een 'AND' functie. Science Direct bood de mogelijkheid van termen combineren niet. De combinatie van de termen 'father daughter' en 'romantic relationships' leverde in PsycINFO gerichte, bruikbare literatuur op. Bij PsycARTICLES gaf deze interactie geen resultaten. In interactieterm 'father daughter' en 'romantic partners' leverde bij PsycINFO geen bruikbare bronnen op en bij PsycARTICLES gaf deze interactie geen resultaten. Artikelen werden aan de hand van de titel nader bestudeerd en aan de hand van het abstract al dan niet geselecteerd. Aan de hand van referentielijsten van reeds geselecteerde artikelen en via de 'Times Cited' functie in de databases werd verdere literatuur verkregen. Artikelen dienden gericht te zijn op vader-dochter relaties in vergelijking met andere ouder-kind relaties; dienden niet te gaan over seksueel misbruik (een onderwerp dat vaak in de zoekresultaten te vinden was); hadden betrekking op het effect van ouders op het liefdesleven van dochters of adolescenten in het algemeen. Er werd ook gekeken naar adolescenten in het algemeen om een beeld te krijgen van de mogelijke verschillen tussen zoons en dochters en om een referentiepunt te hebben.

Resultaten

Kwaliteit van romantische relaties

Beinstein-Miller en Hoicowitz (2004) hebben onderzoek gedaan naar de relatie tussen gehechtheid met ouders en de kwaliteit van romantische relaties en de band met de romantische partner. Om dit te onderzoeken werd gebruik gemaakt van vragenlijsten waarbij 118 studenten tussen de 18 en de 21 jaar (69% van de steekproef bestond uit vrouwen)

gevraagd werden in retrospectief relaties en vriendschappen een globale kwaliteit toe te kennen op een Likert-schaal en de gehechtheid met ouders en de romantische partner op een aantal aspecten te beoordelen. Zij vonden dat de gehechtheid met de ouders een betrouwbare predictor was voor de kwaliteit van romantische relaties. In het onderzoek werd gevonden dat een hogere kwaliteit van romantische relaties samenging met minder angstige gehechtheid met de vader; en dat een hogere kwaliteit van romantische relaties samenging met minder angstige gehechtheid met de moeder. Vermijdende gehechtheid met de vader ging bij deze studenten over het algemeen samen met partnerangst en partnervermijding. Eenzelfde verband werd ook gevonden voor vermijdende gehechtheid met de moeder, al waren deze correlaties niet significant. Dit suggereert dat de relatie met de vader niet eenzelfde effect heeft op romantische relaties als de relatie met de moeder. Er werd geen verschil gevonden tussen kwaliteit van romantische relaties voor de verschillende geslachten (zonen en dochters). Wel werd gevonden dat vrouwen langere romantische relaties hadden en dat zij meer vermijding jegens hun ouders aangaven. Al met al kan aan de hand van dit onderzoek gezegd worden dat de gehechtheid (of gebrek aan gehechtheid) met de ouders gecorreleerd is met de gehechtheid met de romantische partner en de kwaliteit van romantische relaties en van adolescenten. Met name de gehechtheid met de vader is gecorreleerd met de gehechtheid met de romantische partner. Of hierbij verschillen zijn tussen adolescente mannen en vrouwen werd in dit onderzoek niet duidelijk.

Invloed van de vader op romantische relaties werd ook gevonden in het onderzoek van Seiffge-Krenke et al. (2010), die kwaliteit van romantische relaties nog verder specificeerden. Longitudinaal onderzoek op 145 adolescenten (54% vrouw) wees uit dat de relatie tussen een adolescent en diens vader slechts effect had op een beperkt aantal aspecten die relatie kwaliteit aangeven. Participanten werden onderzocht op 6 tijdstippen: jaarlijks van hun 14^e levensjaar tot en met hun 17^e levensjaar en vervolgens op 21 jarige en op 23 jarige leeftijd. De kwaliteit van de relatie met de ouders en de kwaliteit van de romantische relaties werden bepaald aan de hand van vragenlijsten. Tevens werden de participanten op elk tijdstip geïnterviewd over hun relatie met hun ouders, romantische partner, vriendschappen en of ze wel of niet bij hun ouders woonden. Over het algemeen ervaren adolescenten steun en verbondenheid in de relatie met hun ouders, al nemen de niveaus daarvan lichtelijk af met de tijd. Adolescenten die de relatie met hun vader als afstandelijk classificeren in de periode van 14 tot 17 jaar ervaren in romantische relaties meer angstige liefde, gekenmerkt door extreme emoties en jaloezie, op de leeftijden 21 en 23 jaar. Adolescenten die een 'normale' relatie

hebben met hun vader gekenmerkt door veel steun en verbondenheid, ervaren in romantische relaties ook meer verbondenheid met hun partner op 23 jarige leeftijd. Er werd geen significant verband gevonden tussen de kwaliteit van de vader-kind relatie in de periode van 14 tot 17 jaar en seksuele aantrekking tot een romantische partner op latere leeftijd. Ook in dit onderzoek werd geen onderscheid gemaakt tussen adolescenten jongens en adolescenten meisjes.

Scharf en Mayseless (2008) richtten hun onderzoek naar het verband tussen relaties met ouders en romantische relaties volledig op meisjes. In hun onderzoek werden 120 meisjes tussen de 17 en 18 jaar meegenomen afkomstig uit gezinnen waarbij de ouders bij elkaar waren. Kort daarna zouden deze meisjes verplicht in militaire dienst gaan in Israël. Ook hun ouders participeerden in het onderzoek. De meisjes en hun ouders werden elk individueel geïnterviewd, zij vulden vragenlijsten in en ze werden geobserveerd in hun interactie, waarbij een meisje met elke ouder apart werd bekeken. Kwaliteit van romantische relaties werd gemeten met behulp van vragenlijsten. Deze interactie betrof een discussie over een onderwerp waar ze het niet over eens waren. Vooraf was zowel dochter als ouders gevraagd welke onderwerpen regelmatig onderwerp van discussie waren en het onderwerp dat op een schaal van 0 tot 10 de meeste problemen gaf was door de interviewer geselecteerd. Ze vonden dat meisjes die in hun interactie met hun vader veel autonomie konden laten zien (waarmee bedoeld wordt dat ze hun eigen mening durfden te geven) en veel verbondenheid lieten zien (waarmee bedoeld wordt dat ze het veel met elkaar eens waren en betrokken zijn in de interactie) kwalitatief betere romantische relaties hadden. Interacties tussen meisjes en hun vader waarbij vijandigheid en elkaar onderbreken veel werd waargenomen, hadden over het algemeen betrekking op meisjes die de kwaliteit van hun romantische relaties als lager omschreven, al was dit verband zwak. Vergelijkbare resultaten werden gevonden voor de interactie tussen meisjes en hun moeders. Anderhalf tot twee jaar later werden de meisjes en hun ouders gevraagd opnieuw vragenlijsten in te vullen. Dit was op een moment waarbij de meisjes al 7 tot 10 maanden gescheiden waren van hun ouders. Op dit tweede tijdstip werden alleen nog significante verbanden gevonden tussen kwaliteit van romantische relaties van meisjes en interacties met hun vader. Hetzelfde bleek uit de vragenlijsten die de meisjes hadden ingevuld betreffende de verbondenheid die zij voelden met hun ouders: op tijdstip 1 gingen hogere kwaliteit van romantische relaties samen met meer verbondenheid met zowel vader als moeder; en tussen kwaliteit van romantische relaties en autonomie die zij ervaren in de relatie met zowel vader als moeder. Op tijdstip 2 waren deze verbanden alleen nog te zien

tussen de kwaliteit van romantische relaties en verbondenheid met de vader. Dit suggereert dat op langere termijn de relatie tussen vader en dochter een betere voorspeller zou kunnen zijn voor de kwaliteit van romantische relaties van adolescente meisjes dan de relatie tussen moeder en dochter.

Vergelijkbare resultaten werden gevonden in een onderzoek van Amitay, Mongrain en Fazaa (2008), waar werd gekeken of verschillende aspecten van de opvoedingsstijl en persoonlijkheid van ouders correleerden met persoonlijkheidskenmerken van hun dochters en het soort vriendjes dat hun dochters hadden. Hiervoor werden bij 55 studenten vragenlijsten afgenomen om depressie, zelf-kritiek en sociaal gedrag in kaart te brengen. De zelf-kritiek subschaal werd ook gebruikt om de keuze van romantische partners in kaart te brengen. Ook de ouders werd gevraagd om de vragenlijst voor zelf-kritiek en de vragenlijst voor sociaal gedrag in te vullen. Vaders die aangaven dat ze kritisch naar zichzelf waren oefenden meer controle uit over hun dochters en toonden minder vaderlijke liefde. Meisjes die minder vaderlijke liefde ontvingen rapporteerden meer zelf-kritiek. Meisjes die meer zelf-kritiek aangaven hadden vaker romantische relaties met controlerende vriendjes en met minder liefdevolle vriendjes. Er werd ook gevonden dat meisjes die veel vaderlijke liefde ontvingen vaker liefhebbende vriendjes hadden. Meisjes die erg kritisch waren naar zichzelf gaven meer depressieve klachten aan en meisjes met meer depressieve klachten hadden minder vaak liefdevolle vriendjes. Controlerende vriendjes waren negatief matig gecorreleerd met liefdevolle vriendjes wat suggereert dat liefdevolle vriendjes minder controlerend zijn. Tussen moeder en vriendjes werden geen significante verbanden gevonden. Deze resultaten suggereren dat op zijn minst een aantal eigenschappen van de vader meer invloed hebben op romantische relaties bij een adolescente vrouw dan eigenschappen van de moeder.

Een verband tussen de relatie met ouders en partnerkeuze werd ook gevonden door Del Russo (2009). Zij vond in haar onderzoek aan de hand van semi-gestructureerde interviews onder veertien vrouwen dat vrouwen waarvan de vaders emotioneel afwezig waren later meer ongelukkige en onbevredigende romantische relaties hadden en vaker relaties hadden met mannen die niet in hun behoeften konden voorzien.

Dit effect van vaders op romantische relaties kan bevestigd worden door de resultaten gevonden in het onderzoek van Freeman en Almond (2010). Met behulp van vragenlijsten hebben zij onderzoek gedaan bij 777 vrouwen en 297 mannen tussen de 18 en 45 jaar

(gemiddelde leeftijd 20,4). Zij vonden in hun onderzoek dat meisjes die hun vader als primaire hechtingsfiguur zien een hogere kwaliteit van hun huwelijk rapporteerden.

Meeuws et al. (2010) vonden in hun onderzoek onder 1302 adolescenten dat het ervaren van ouderlijke steun wanneer zij tussen de 12 en 20 jaar zijn een voorspeller was voor het ervaren van verbondenheid met de romantische partner in de jonge volwassenheid. Er werd geen verband gevonden tussen het ervaren van ouderlijke steun en verbondenheid met de romantische partner in de adolescentie. Hiermee wordt gesuggereerd dat het ervaren van ouderlijke steun voornamelijk een effect heeft op de lange termijn. De auteurs geven hier een mogelijke verklaring voor. Adolescenten zijn in romantische relaties nog meer aan het experimenteren, terwijl jong volwassenen op een serieuzere manier op zoek zijn naar een romantische partner, waarbij eerdere emotionele ervaringen – zoals de band met de ouders – een steeds belangrijkere rol gaan spelen. Er werd in dit onderzoek niet gekeken naar sekseverschillen. De negatieve correlatie tussen verbondenheid met de partner en hechtheid met de vader werd ook gevonden in het onderzoek van Freeman en Almond (2010), waar in de volgende subsectie op terug zal worden gekomen.

Madsen (2008) onderzocht de relatie tussen controlerende ouders en de kwaliteit van romantische relaties bij 103 adolescenten (75 meisjes) met behulp van vragenlijsten. Met controlerende ouders worden hier ouders bedoeld die strenge regels opstellen om het gedrag van hun kinderen in de gaten te kunnen houden. Dit onderzoek had echter andere resultaten. Voor dochters vonden zij geen significante verbanden tussen controlerende vaders en tevredenheid, affectie, intimiteit en bewondering in hun romantische relaties. De positieve correlatie tussen controlerende vaders en conflicten met de romantische partner was ook niet significant.

Al met al kan gezegd worden dat dochters die een goede relatie met hun vader omschrijven kwalitatief betere romantische relaties hebben in de adolescentie en in de jong volwassenheid, maar de correlaties wijzen veelal op zwakke of matige verbanden.

Seksueel gedrag en attitudes

Verder onderzoek naar gehechtheid en relaties van adolescente vrouwen werd gedaan door Feeney, Noller en Patty (1993). Zij hebben onderzocht of er een relatie was tussen gehechtheidstijl en attitudes tegenover relaties. Hun steekproef bestond uit 193 studenten in de leeftijd 17 tot 20 jaar (71 mannen, 122 vrouwen). Gehechtheidstijl, attitudes jegens seks en

relatiegeschiedenis werden onderzocht met behulp van vragenlijsten, gegevens over relatiegeschiedenis werden direct uit gevraagd (aantal relaties, relatieduur, etc.). Personen met een onveilige, vermijdende gehechtheid met de ouders stonden positiever tegenover seks zonder verplichtingen, seks zonder verbondenheid en seks zonder liefde in vergelijking met personen met een veilige gehechtheidstijl, waarbij mannen het meest positief stonden tegenover 'casual' seks. Personen met een vermijdende gehechtheidstijl zeiden ook minder vaak verliefd te zijn geweest dan personen met een ambivalente gehechtheidstijl en ervaren minder intense liefdesrelaties dan zowel ambivalent gehechte personen als veilig gehechte personen. Veilig gehechte personen zeiden langere relaties te hebben en een groter percentage van deze groep had op moment van onderzoek een vaste relatie in vergelijking met de vermijndend en ambivalent gehechte personen. Onveilig gehechte vrouwen rapporteerden een lagere kwaliteit van hun relatie vergeleken met veilig gehechte vrouwen en mannen in beide categorieën, maar verder werd in dit onderzoek niet uitgebreid ingegaan op verschillen tussen mannen en vrouwen.

Uit het onderzoek van Schachner, Shaver en Gillath (2008) bleek dat een aantal aspecten van de ouder-kind relatie tijdens de jeugd gecorreleerd waren met angstige en vermijdende gehechtheidstijlen en relatiestatus. Middels vragenlijsten en interviews brachten zij bij 142 mensen tussen de 25 en 55 de relatiestatus, band met de ouders en gehechtheidstijl in kaart. Zij vonden dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie in de jeugd voorspellend was voor relatiestatus (vrijgezel of getrouwd) op latere leeftijd. Vrijgezellen hadden een kwalitatief slechtere band met hun ouders in de jeugd, gekenmerkt door verwaarlozing, afwijzing en vijandigheid. Effect van band met vader en band met moeder was nagenoeg gelijk. Personen met een angstige gehechtheidstijl rapporteerden minder vijandigheid en minder afwijzing van de vader. Onder personen in een relatie werd gevonden dat personen die vaderlijke warmte ervaren vaker een vermijdende gehechtheidstijl hadden. Dit lijkt tegenstrijdig met resultaten uit ander onderzoek, maar daar deze relatie niet een van de hoofdvragen was van het onderzoek van Schachner, Shaver en Gillath (2008) geven de auteurs hier geen verklaring voor.

Ream en Savin-Williams (2005) onderzochten de relatie tussen ouder en kind interactie en de initiatie van seksuele activiteit voor de vier verschillende dyads. Hiervoor werden 17359 dyads uitgevraagd met vragenlijsten bij adolescenten van gemiddeld 15,5 jaar oud. Hiervan waren 3788 vader-dochter dyads. Zij vonden dat de kans op vroegere seksuele

activiteit groter is naarmate de band tussen vader en dochter gekenmerkt is door minder gehechtheid, minder gedeelde activiteiten en meer focus op problemen.

Ook Ellis et al. (2012) vonden een significante zwakke negatieve correlatie tussen de kwaliteit van de vader-dochter relatie en riskant seksueel gedrag (onbeschermde geslachtsgemeenschap), wat impliceert dat meisjes die een goede band ervaren met hun vader, minder risicovol gedrag vertonen in romantische relaties. Deze resultaten werden verkregen middels zelfrapportage aan de hand van vragenlijsten bij 202 vrouwen.

Eenzelfde verband werd gevonden door Freeman en Almond (2010), die in hun onderzoek onder 1012 adolescenten (73% vrouw) vonden dat vrouwen die hun vader als primaire hechtingsfiguur zien (dit was bij een duidelijke minderheid van de participanten het geval) minder seksuele activiteit rapporteerden, minder commitment tegenover hun romantische partner en ook minder riskant seksueel gedrag. Dit minder riskante seksuele gedrag vormde samen met jongere leeftijd de belangrijkste voorspellers voor sterkere gehechtheid met de vader. Deze voorspellers gingen op voor meisjes die op het moment van onderzoek geen romantische partner hadden, bij meisjes die op dat moment een partner hadden werden geen significante verbanden gevonden tussen gehechtheid met de vader en hun liefdesleven. Zij vonden ook dat over het algemeen vrouwen met een sterke, intieme gehechtheid met hun vader minder gebruik maakten van hun romantische partners als hechtingsfiguren.

Coley, Votruba-Drzal en Schindler (2009) vonden in hun onderzoek onder 3206 adolescenten dat adolescenten wiens vader in sterkere mate op de hoogte was van de contacten van zijn kind minder riskant seksueel gedrag vertonen. Participanten tussen 13 en 18 jaar werden met behulp van vragenlijsten ondervraagd op vier tijdstippen, met jaarlijkse intervallen. Het verband tussen seksueel riskant gedrag en de mate waarin de vader op de hoogte was van de contacten van zijn kind was consistent over de tijd, de invloed van de moeder was alleen op het eerste tijdstip significant. Voor meisjes was deze correlatie sterker aanwezig dan voor jongens.

Een goede band met de vader lijkt over het algemeen negatief gecorreleerd met riskant seksueel gedrag en positief gecorreleerd met initiatie van seksuele activiteit op latere leeftijd. Meisjes met een onveilige gehechtheidstijl hebben minder (vaak) relaties en staan positiever tegenover seks zonder verplichtingen.

Discussie

In verschillende onderzoeken is het belang van de vader voor het ontwikkelen van romantische relaties naar voren gekomen. Meisjes die de band met hun vader als hechter en liefdevoller ervaren, ervaren over het algemeen ook kwalitatief betere romantische relaties. Zij ervaren hun relatie in het algemeen als kwalitatief beter, ervaren ook meer verbondenheid met de partner en hebben vaker liefhebbende vriendjes. De verbanden tussen aspecten van de relatie tussen vader en dochter en kwaliteit van romantische relaties zijn echter in de meeste onderzoeken van zwakke of matige sterkte, dus een eenduidig verband is moeilijk vast te stellen. Andere factoren en combinaties van factoren spelen ook een rol, zoals de relatie met de moeder en opleidingsniveau van een meisje. Opvallend is dat de invloed van de vader sterker lijkt, of meer beïnvloedend op lange termijn, dan de invloed van de moeder. Ondanks de algemene focus op de moeder-dochter relatie in voorgaande onderzoeken. Een mogelijke verklaring voor deze verschillende invloeden van vader en moeder op langere termijn wordt gegeven in Scharff en Mayseless (2008). Zij suggereren dat een meisje van haar moeder leert wanneer ze betrokken moet zijn in een romantische relatie en dat meisjes van hun vader leren hoe ze zich tegenover een partner moeten gedragen in een romantische relatie wanneer deze romantische relatie stabiel wordt. Om dit te bevestigen zal meer onderzoek gedaan moeten worden naar deze specifieke effecten van ouder-kind relaties. Eerder onderzoek van Ellis et al. (2003) wees uit dat bij seksuele maturatie de vader een invloedrijke rol speelt bij dochters, maar niet bij zoons. Deze resultaten geven aan dat de onderbelichting van de vader-dochter dyad ten opzichte van de vader-zoon dyad en de moeder-dochter dyad onterecht is en vervolg onderzoek op dit gebied is dan ook wenselijk. Een suggestie die door de auteurs van de bestudeerde artikelen ook werd gedaan.

Invloed van de vader is ook terug te zien in attitudes van meisjes jegens seks en romantische relaties. Meisjes die een goede relatie hebben met hun vader zijn later seksueel actief, hebben pas op latere leeftijd romantische relaties en vertonen minder riskant gedrag als het op seks aan komt. Meisjes die onveilig gehecht zijn hebben ook eerder goedkeurende houdingen jegens seks zonder verplichtingen. Opvallend waren resultaten van Freeman en Almond (2010), die een negatief verband vonden tussen commitment tegenover de romantische partner en het ervaren van de vader als primaire hechtingsfiguur. Dit lijkt in strijd met voorgaande literatuur, die overwegend positieve relaties lieten zien tussen kwaliteit van romantische relaties en gehechtheid met de vader. De schrijvers wijten dit zelf aan maturatie van deze meisjes. Zij gaan hierbij uit van de BSD theorie (Belsky, Steinberg & Draper, 1991)

die stelt dat kinderen afkomstig uit gezinnen waar de ouderlijke investering laag is, meer riskant seksueel gedrag zullen vertonen. Freeman en Almond (2010) gaan ervan uit dat meisjes die hun vader als primair hechtingsfiguur zien afkomstig zijn uit gezinnen waar ouderlijke investering kwalitatief hoog is. Deze meisjes zijn volgens hen pas op latere leeftijd toe aan romantische relaties.

Een aantal onderzoeken die voor dit artikel bestudeerd werden, maakten gebruik van een kleine steekproef. Wanneer men kwalitatieve interviews afneemt is een grotere steekproef vaak moeilijk te realiseren, maar het heeft altijd als gevolg dat resultaten niet gegeneraliseerd kunnen worden naar de populatie. In de interpretatie van de hieruit verkregen resultaten is daarom voorzichtigheid geboden. Desalniettemin kunnen deze interviews goede inzichten bieden die weer als pilaar voor nieuw onderzoek gebruikt kunnen worden. Opvallend aan de kwalitatieve interviews afgenomen door Freeman en Almond (2010) aanvullend op hun onderzoek was dat er maar één meisje bij was die haar vader als primaire hechtingsfiguur zag. Hoe de relatie van dit meisje onderscheiden kan worden van die van de andere meisjes is door hen verder uitgevraagd. Verschillen hadden voornamelijk te maken met het wel of niet ervaren van emotionele steun en begrip. In vervolgonderzoek zou verder gekeken kunnen worden naar de mate waarin vaders emotionele steun geven aan hun dochters, door welke factoren dit bepaald wordt en hoe dit door dochters ervaren wordt. Dit zou dan wel op grotere schaal plaats moeten vinden wil het echt uitspraken doen over een populatie. Aan de hand van meerdere kwalitatieve interviews zou een gerichte schaal en vragenlijst ontwikkeld kunnen worden die afname in grotere steekproeven mogelijk kan maken. Het onderzoek van Amitay, Mongrain en Fazaa (2008) maakte ook gebruik van een kleine steekproef (N=55), wat mogelijk te maken had met het feit dat de onderzoekers ook de ouders van de participanten bij het onderzoek wilden betrekken.

Ook waren er een aantal onderzoeken, zoals dat van Seiffge-Krenke et al. (2010), van Beinstein-Miller en Hoicowitz (2004) en Feeney, Noller en Patty (1993), waarbij niet of nauwelijks onderscheid gemaakt werd tussen jongens en meisjes. Onduidelijk was vaak of dit was omdat er in de resultaten geen significante verschillen waren gevonden, of dat dit was omdat dit niet was opgenomen in de analyses. Echter, onderzoeken die wel onderscheid maakten tussen adolescenten mannen en vrouwen vonden resultaten veelal overeenkomend met de resultaten van onderzoeken die geen onderscheid maakten, waardoor de resultaten voor de niet-onderscheidende onderzoeken alsnog voor adolescenten vrouwen geïnterpreteerd zouden

kunnen worden. Over het algemeen zijn er dus maar weinig verschillen tussen mannen en vrouwen.

De negatieve correlatie tussen angstige gehechtheidstijl en vijandigheid en afwijzing van de vader, gevonden in het onderzoek van Schachner, Shaver en Gillath (2008), is er wel een waar vraagtekens bij gezet kunnen worden. Men zou verwachten dat personen met een vijandige, afwijzende vader een onveilige gehechtheidstijl aannemen. Ook de positieve correlatie tussen vermijdende gehechtheidstijl en vaderlijke warmte lijkt onwaarschijnlijk. Of dergelijke resultaten gevolg zijn van meet- of schaalfouten of toeval, of verklaard kunnen worden aan de hand van een ander model moet uit vervolgonderzoek blijken. De auteurs zelf geven hier geen verklaring voor. Een mogelijkheid zou kunnen zijn dat personen die bij hun vader afwijzing ervaren dit proberen te compenseren door bij anderen warmte te zoeken en zich daardoor juist open opstellen naar anderen mensen, wat kan leiden tot een veilige gehechtheidstijl.

Betrouwbare antwoorden en sociaalwenselijkheid zijn problemen waar men in alle onderzoeken mee te maken kan krijgen, al zijn er natuurlijk een aantal settings voor onderzoek te bedenken waar dit probleem extra aanwezig zal zijn. Beinstein-Miller en Hoicowitz (2004) hebben voor hun onderzoek participanten in retrospectief laten vertellen over hun relaties in de adolescentie. In hoeverre deze antwoorden nog betrouwbaar zijn, kan nooit met zekerheid gezegd worden. Liefdesrelaties uit het verleden kunnen altijd rooskleuriger of juist negatiever herinnerd worden dan ze destijds zijn ervaren. Ook het onderzoek van Scharf en Mayseless (2008) heeft een setting waar de kans op sociaal wenselijk gedrag groter is. Meisjes en hun vader of moeder werden thuis gefilmd tijdens een discussie. Hoe natuurlijk is een dergelijke setting? Geeft een dergelijke video-opname accuraat weer hoe discussies tussen deze adolescent en haar vader of moeder er aan toe gaan?

De relatie tussen een meisje en haar vader lijkt invloed te hebben op verschillende aspecten van de ontwikkeling van romantische relaties. Meisjes die de relatie met hun vader als goed ervaren, ervaren over het algemeen kwalitatief betere romantische relaties en vertonen minder riskant seksueel gedrag. Een effect dat consistent lijkt over tijd, maar vaak slechts in een zwakke of matige sterkte. Een aantal vragen blijven echter onbeantwoord. Waarom heeft de relatie tussen vader en dochter op de lange termijn meer effect op romantische relaties dan de relatie tussen moeder en dochter? Waarom zijn deze effecten bij meisjes aanwezig, maar in mindere mate bij jongens? Waarom heeft een vader-figuur effect

op het ontwikkelen van seksuele attitudes en gedrag? Mogelijk kan vervolgonderzoek uitkomst bieden in het zoeken naar antwoorden op deze vragen.

Referenties

- Amitay, O. A., Mongrain, M., & Fazaa, M. (2008). Love and control: Self-criticism in parents and daughters and perception of relationship partners. *Personality and Individual Differences*, 44, 75-85. Doi: 10.1016/j.paid.2007.07.020
- Beinstein-Miller, J., & Hoicowitz, T. (2004). Attachment contexts of adolescent friendship and romance. *Journal of Adolescence*, 27, 191-206. Doi: 10.1016/j.adolescence.2003.11.008
- Belsky, J., Steinberg, L., & Draper, P. (1991). Childhood experience, interpersonal development, and reproductive development: An evolutionary theory of socialization. *Child Development*, 62, 647-670. Doi: 10.2307/1131166
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.
- Coley, R.L., Votruba-Drzal, E., & Schindler, H.L. (2009). Fathers' and mothers' parenting predicting and responding to adolescent sexual risk behaviors. *Child Development*, 80, 808-827. Doi: 10.1111/j.1467-8624.2009.01299.x
- Collins, W. A., & Russell, G. (1991). Mother-child and father-child relationships in middle childhood and adolescence: A developmental analysis. *Developmental Review*, 11, 99, 136. Doi: 10.1016/0273-2297(91)90004-8
- Del Russo, J.M. (2009). Emotionally absent fathers and their adult daughters' relationship with men. Pennsylvania: Chestnet Hill College.
- Ellis, B. J., Bates, J. E., Dodge, K. A., Fergusson, D. M., Horwood, L. J., Pettit, G. S., & Woodward, L. (2003). Does father absence place daughters at special risk for early sexual activity and teenage pregnancy? *Child Development*, 74, 801-821. Doi: 10.1111/1467-8624.00569
- Ellis, B.J., McFadyen-Ketchum, S., Dodge, K.A., Pettis, G.S., & Bates, J.E. (1999). Quality of early family relationships and individual differences in the timing of pubertal maturation in girls: A longitudinal test of an evolutionary model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 387-401. Doi: 10.1037/0022-3514.77.2.387

- Ellis, B.J., Schlomer, G.L., Tilley, E.H., & Butler, E.A. (2012). Impact of fathers on risky sexual behavior in daughters: A genetically and environmentally controlled sibling study. *Development and Psychopathology*, 24, 317-332. Doi: 10.1017/S095457941100085X
- Feeney, J. A., Noller, P., & Patty, J. (1993). Adolescents' interactions with the opposite sex: Influence of attachment styles and gender. *Journal of Adolescents*, 16, 169-186. Doi: 10.1006/jado.1993.1015
- Freeman, H., & Almond, T.A. (2010). Mapping young adults' use of fathers for attachment support: Implications on romantic relationship experiences. *Early Child Development and Care*, 180, 227-248. Doi: 03004430903415080
- Kim, K., Smith, P. K., & Palermi, A., L. (1997). Conflict in childhood and reproductive development. *Evolution of Human Behavior*, 18, 109-142. Doi: 10.1016/S1090-5138(96)00114-6
- Madsen, S.D. (2008). Parents' management of adolescents' relationships through dating rules: Gender variations and correlates of relationship qualities. *Journal of Youth Adolescence*, 37, 1044-1058. Doi: 10.1007/s10964-008-9313-8
- Meeuws, W.H.J., Branje, S.J.T., van der Valk, I., & de Wied, M. (2010). Relationships with intimate partner, best friend, and parents in adolescence and early adulthood: A study of the salience of intimate partnership. *International Journal of Behavioral Development*, 31, 569-580. Doi: 10.1177/0165025407080584
- Phinney, V. G., Jensen, L. C., Olsen, J. A., & Cundick, B. (1990). The relationship between early development and psychosexual behaviors in adolescent females. *Adolescence*, 25, 321-332.
- Quinlan, R. J. (2003). Father absence, parental care, and female reproductive development. *Evolution of Human Behavior*, 24, 376-390. Doi: 0.1016/S1090-5138(03)00039-4
- Ream, G.L., & Savin-Williams, R.C. (2005). Reciprocal associations between adolescent sexual activity and quality of youth-parent interactions. *Journal of Family Psychology*, 19, 171-179. Doi: 10.1037/0893-3200.19.2.171

- Rosenthal, S. L., Burklow, K. A., Lewis, L. M., Succop, P. A., & Biro, F. M. (1997). Heterosexual romantic relationships and sexual behaviors of young adolescent girls. *Journal of Adolescent Health, 21*, 238-243. Doi: 10.1016/S1054-139X(97)00122-5
- Russell, A., & Saebel, J. (1997). Mother-son, mother-daughter, father-son, and father-daughter: Are they distinct relationships? *Developmental Review, 17*, 111-147.
- Schachner, D.A., Shaver, P.R., & Gillath, O. (2008). Attachment style and long-term singlehood. *Personal Relationships, 15*, 479-491. Doi: 10.1111/j.1475-6811.2008.00211.x
- Scharf, M., & Mayseless, O. (2008). Late adolescent girls' relationships with parents and romantic partner: The distinct role of mothers and fathers. *Journal of Adolescence, 31*, 837-855. Doi: 10.1016/j.adolescence.2008.06.012
- Seiffge-Krenke, I., Overbeek, G., & Vermulst, A. (2010). Parent-child relationship trajectories during adolescence: Longitudinal associations with romantic outcomes in emerging adulthood. *Journal of Adolescence, 33*, 159-171. Doi: 10.1016/j.adolescence.2009.04.001